

OPERA OMNIA
SANCTI THOMAE AQUINATIS

-----oOo-----

Textum electronicum praeparavit et indexavit
Ricardo M. Rom n, S. R. E. Presbyterus
Bonis Auris, MCMXCVIII

|*DE_SORTIBUS

|+PR Prologus

Prologus in quo manifestatur sequentis operis intentio.

Postulavit a me vestra dilectio ut quid de sortibus sentiendum sit, vobis conscriberem. Non est autem fas ut preces quas fiducialiter caritas porrigit, apud amici animum repulsam patiantur. Unde petitioni vestrae satisfacere cupiens, intermissis paulisper occupationum mearum studiis, solemnium vacationum tempore, quid mihi de sortibus videatur, scribendum curavi.

De sortibus considerare oportet in quibus locum sors habeat, quid sit sortium finis, quis modus, quae earum virtus; et utrum eis liceat uti secundum christianae religionis doctrinam.

|+1 Capitulus 1: In quibus rebus fiat inquisitio per sortes.

Primo igitur considerandum est, quod rerum quaedam sunt ex necessitate et semper, sicut Deum esse, duo et tria esse quinque, solem oriri, et alia huiusmodi, quae vel semper sunt, vel semper eodem modo eveniunt. In his autem sors locum non habet. Derisibilis enim videtur, si quis sortibus explorandum aestimaret aliquid circa esse divinum, vel circa numeros, vel circa motus solis et stellarum.

Alia vero sunt quae naturaliter quidem contingunt et ut frequentius eodem modo proveniunt, quandoque tamen, sed rarius, aliter contingunt, sicut aestatem esse siccam, hiemem vero pluviosam. Contingit tamen interdum, sed rarius, evenire contrarium, ex eo quod solitus naturae cursus ex aliquibus causis impeditur. In neutris autem praedictarum rerum secundum se consideratis locum sors habet.

Potest quidem sors locum habere, non tamen secundum quod ipsae res naturales in se considerantur, sed secundum quod earum cursus attingit aliquam usum vitae humanae, sicut ab aliquibus sorte inquiri potest, an fluvius inundet et domum vel agrum occupet, an pluvia aestate abundet et fruges in agro corrumpat; sed an abundet pluvia vel fluvius inundet in locis desertis, in quibus hoc ad usum humanae vitae non pertinet, nullus sorte inquirere studet.

Ex quo patet quod sors proprie in rebus humanis locum habet. Sed quia ad unumquemque hominem pertinet sollicitari de his quae pertinent ad usum propriae vitae et eorum cum quibus quocumque modo communionem habet, consequens est quod nec ad omnes res humanas inquisitio sortis extendatur. Nullus enim in Gallia existens sorte aliquid inquirendum curat de his quae ad indos pertinent, cum quibus nullatenus in vita communicat.

Sed de his consueverunt homines sorte aliquid inquirere quae qualitercumque ad eos pertinent, vel ad sibi coniunctos.

Rursus autem nec in his omnibus sortes inquiri videntur. Nullus enim sorte inquirat ea quae per suam industriam vel cognoscere, vel ad effectum perducere potest. Derisibile namque videtur, si quis sorte inquirat an comedat, vel fruges ex agro colligat, vel si id quod videt, est homo vel equus.

Relinquitur igitur quod homines sorte aliquid inquirunt in rebus humanis aliquam ad se pertinentibus, quae per propriam prudentiam non possunt cognoscere, nec ad effectum perducere.

|+2 Capitulus 2: In quo ostenditur ad quem finem sortes ordinentur.

Quia igitur in his sorte aliquid quaeritur quae pertinent ad usum vitae humanae, necesse est quod ad haec inquisitio sortis tendat, secundum quae res aliquae accommodantur usui vitae humanae.

Circa ea vero quae veniunt in usum humanum, primo quidem sollicitantur homines ut ea qualitercumque habeant; secundo vero ut habitis utantur; tertio vero ut futurum eventum usus cognoscant. Et quia res vitae

nostrae deservientes in nostros usus assumere non possumus nisi eas aequaliter habeamus, res autem secundum sui naturam communes sunt omnibus: necesse fuit ad hoc quod eis distincte homines uti possent, ut per aliquem modum inter homines dividerentur.

Quandoque autem communium rerum divisio ex humana industria et voluntatum concordia potest ad effectum perducī, et tunc sortibus non indiget. Sed quando humanus sensus non sufficit ad concorditer dividendum, tunc consueverunt sorte dividere, secundum illud proverb. XVIII, 18: contradictiones comprimit sors.

Sicut autem est distributio facultatum, ita etiam et honorum sive dignitatum.

Unde quandoque contingit quod aliqui non valentes concorditer eligere aliquem cui dignitas aliqua conferatur, sorte hoc requirendum existimant. Quod etiam apparet in veteri lege observatum fuisse, ut sorte quadam ad officium summi sacerdotis accederent: unde dicitur Luc. I, quod zacharias sorte exiit ut incensum poneret.

Saul etiam sorte fuit electus in regem, ut legitur I regum X.

Sicut autem contingit dubitari circa distributionem honorum, ita et circa distributionem poenarum. Et ideo si credatur aliquis puniendus, ignoretur autem quem puniri oporteat, sorte hoc aliquibus inquirendum videtur. Sic enim legimus ionam fuisse sorte in mare proiectum, sic etiam iosue Achor de anathemate surripientem sorte punivit, ut legitur iosue VII.

Sic igitur sors uno modo ordinatur ad inquirendum quis sit habiturus vel possessionem vel dignitatem vel poenam; et haec vocari potest sors divisoria, quia per eam dividitur id quod ignoratur qualiter sit distribuendum: unde et verbum sortiendi a sortibus sumptum esse videtur.

Sicut autem dubitare contingit quis rem aliquam sit habiturus, ita dubitare contingit utrum re aliqua sit utendum, et universaliter utrum expediat aliquid agere. Nam omnis actio usus aliquis est vel sui ipsius, vel rei alterius. Cum igitur talis occurrit dubitatio circa agenda; si quidem per humanam prudentiam huic dubitationi satisfieri possit, ad humanum consilium recurrendum opinantur. Sed quia, ut dicitur sapien. IX, 14: cogitationes mortalium timidae et incertae providentiae nostrae, ubi humano consilio dubitationi plenarie occurri non potest, ad sortium inquisitionem recurrunt. Huius exemplum legimus in esther, ubi dicitur, quod Missa est sors in urnam... Quo die et quo mense gens Iudaeorum deberet interfici: et quia huiusmodi sors succedit loco consilii, potest dici sors consultoria, quasi ad consultandum ordinata.

Sollicitantur etiam plerumque homines de futuris eventibus, ex quorum cognitione homo in pluribus agendis vel vitandis dirigi potest; et tamen futurorum cognitio excedit humanam industriam, secundum illud Eccle. VIII, 6-7: multa hominis afflictio qui ignorat praeterita, et futura nullo scire potest nuntio. Unde homines, ad aliquid de futuris eventibus cognoscendum, interdum putant esse recurrendum ad sortes, et huiusmodi sortem divinatoriam vocare possumus: divini enim dicuntur qui aliqua de futuris praenoscent, quasi sibi attribuentes quod est proprium Dei, secundum illud isa. XLI, 23: annuntiate quae ventura sunt in futurum, et sciemus quia dii estis vos.

|+3 Capitulus 3: In quo ostenditur quis sit modus inquirendi per sortes.

Scire autem oportet, quod multipliciter aliqui cognitionem exquirunt eorum quae humanam excedunt industriam. Quidam enim manifesta responsa deprecantur vel a Deo vel a Daemonibus: quorum primum pertinet ad propheticos viros, qui quadam privilegiata familiaritate Deo coniuncti, ab eo merentur instrui de futuris eventibus, aut de quibuscumque supernaturalibus rebus, secundum illud Amos III, V. 7: non faciet Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas. Revelat autem interdum vigilantibus per manifestam visionem, interdum autem per somnium, secundum illud num. XII, 6: si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. Huius autem gratiae particulariter plerique homines participes effecti, a Deo admonentur in somnis de his quae pertinent ad eorum salutem: unde dicitur iob XXXIII, 15: per somnium in visione nocturna, aperit aures virorum, et erudiens eos instruit disciplinam, ut avertat hominem ab his quae fecit, et liberet eum de superbia. Secundum vero pertinet ad nigromanticos, qui quibusdam incantationibus et sacrificiis a Daemonibus aliqua responsa exquirunt vel sermone prolata, vel aliquibus signis demonstrata; et hoc vel in vigilia, vel in somno.

Quandoque vero aliquorum occultorum homines exquirunt notitiam, quasi signum eorum accipientes ex quibusdam quae in aliis rebus considerant: cuius quidem inquisitionis diversae sunt species.

Exquirunt enim quidam occultorum notitiam sive circa futuros eventus, sive circa ea quae expedit agere, per considerationem caelestium motuum, inspiciendo scilicet motus et situs eorum, ex quibus aliqua futura et occulta se posse cognoscere putant: quod pertinet ad mathematicos sive astronomos, qui etiam geneatici appellantur propter natalium dierum considerationem.

Quidam vero occultorum notitiam exquirendam putant considerando motus et voces aliquorum animalium, et etiam hominum sternutationes: quod totum pertinet ad auguria sive ad aruspicia, quae exinde dicuntur, quia praecipue aves inspiciunt, et earum garritus attendunt.

Alii vero sunt qui occultorum notitiam quaerunt ex aliquibus quae ab hominibus dicuntur vel fiunt sub alia intentione, quod quidem inquisitionis genus proprie omen vocatur: cuius exemplum ex maximo valerio accipere possumus, qui narrat quod cum Lucius Paulus consul bellum cum rege Persa esset facturus, a curia regressus

filiam suam tristem inveniens, tristitiae causam quaesivit: quae respondit, Persam periisse: decesserat enim catulus quidam nomine Persa. Arripuit igitur omen Paulus, et spem clarissimi triumphi animo praesumpsit.

Quidam vero conquirunt occulta attendendo quasdam figuras in quibusdam corporibus apparentes, ut puta secundum lineas manus humanae, quod dicitur chiromantia, vel etiam in osse spatulae alicuius animalis, quod dicitur spatulamantia.

Tertio vero modo aliqui notitiam occultorum requirunt ex his quae per eos geruntur, eorum considerantes eventum: quod etiam multipliciter fit. Ad hoc enim genus pertinet geomantiae usus, per quem quibusdam punctis descriptis eos diversimode secundum quasdam figuras disponendo, aliquorum occultorum putant per hoc se notitiam posse acquirere. Pertinet etiam ad hoc genus quod quibusdam cedulae reconditis in occulto, dum in quibusdam earum diversa scribuntur, in aliis vero nihil, discernitur quid accipientibus cedulas contingere debeat, vel de eis quid oporteat fieri. Cui etiam simile est quod quibusdam festucis inaequalibus absconditis, diversa circa aliquos indicantur ex eo quod maiorem vel minorem accipiunt. Ad quod etiam aliquo modo pertinere videtur taxillorum proiectio, vel si quid aliud fiat, per quod diiudicetur qualiter sit aliquid dividendum, vel quid oporteat agere vel ad cognoscendum aliquod occultum praeteritum vel futurum. Unde etiam duella ad hoc pertinere iudicia ferri candentis vel aquae, et alia huiusmodi, nisi quod in his non est eventus indifferens: unde in his requiritur expressius divinae virtutis iudicium quam in aliis supradictis.

Nomen autem sortis ad hoc tertium inquisitionis genus pertinere videtur, quo scilicet aliquid fit ut ex eius eventu considerato, aliquod occultum innotescat: unde sortes dicuntur proiici, vel in sinum mitti, vel aliquid aliud additur in commemoratione sortium, quod pertinet ad actum humanum, secundum illud proverb. XVI, 33: sortes mittuntur in sinum.

Patet igitur ex praedictis, quod sors est inquisitio occulti excedentis humanam industriam, per aliquid a nobis factum; in rebus humanis ad nos pertinentibus vel habendis vel utendis vel cognoscendis.

Scire autem oportet, quod quandoque hoc tertium inquisitionis genus, quod ad sortes dictum est pertinere, potest alicui praedictorum generum permisceri.

Quandoque quidem prophetae consultationi: sicut patet in facto Gedeonis, qui vellus expandens in area, inquisivit signum roris a Domino, ut legitur iudicum VI.

Quandoque vero permiscetur nigromanticae inspectioni, sicut in aruspicio, secundum quod inspicuntur viscera animalium Daemonibus immolatorum. Quandoque vero astronomicae divinationi, aut etiam augurum observationi, puta si hoc aut illud facienti, aspectus talis stellae vel talis avis occurrat. Quandoque vero divinationi, quae fit per observationem verborum propter aliud dictorum: ad quod pertinere videtur quod aliqui in apertione librorum observant quid eis occurrat. Et similiter aliae sortium diversitates facile colligi possunt secundum commixtionem tertii generis ad alia duo. Haec igitur de modo sortium dicta sunt.

|+4 Capitulus 4: In quo ostenditur unde sit sortium virtus.

Oportet autem considerare, an sit efficax praedicta inquisitio sortium. Ad cuius considerationem assumere oportet diversas opiniones circa rerum humanarum eventus.

Quidam enim fuerunt qui res humanas nullo superiori regimine gubernari existimarent, sed solum ratione humana, ita quod quaecumque praeter humanam providentiam fiunt in rebus humanis crederent esse omnino fortuita. Secundum igitur horum sententiam nulla potest esse praecognitio futurorum. Ea enim quae fortuito fiunt, incognita sunt: unde totaliter sors divinatoria tollitur. Similiter etiam nec sors consultoria locum haberet: quid enim utile sit consultanti, pensatur ex futuris eventibus: unde si futuri eventus ignorantur, consultatio frustra fit. Secundum hos tamen sors divisoria locum potest habere, non quod per eam decernatur quid in divisione rerum magis expediat, sed ut quod ratione definiri non potest, saltem relinquatur fortunae.

Sed haec opinio divinam providentiam, quae infinita est, certo fine concludit, dum ei subtrahit res humanas, in quibus tamen plerumque manifesta indicia divinae gubernationis apparent, ipsis etiam rebus humanis facit iniuriam quas absque regimine fluctuare affirmat. Subtrahit etiam cuiuslibet religionis cultum, et Dei timorem hominibus aufert. Unde penitus est repudianda.

Alii vero fuerunt qui dicerent omnes actus humanos et eventus eorum, et omnes res humanas necessitati siderum subdi: unde cum sit certus ordo quo moventur caelestia corpora, ex eorum consideratione aestimabant posse per certitudinem futuros hominum praenosci eventus, nisi quatenus ad hoc hominibus experientia deficit. Et quia secundum horum sententiam omnes actus humani ex siderum necessitate proveniunt, consequens est ut etiam ipsi humani actus, qui requiruntur ad sortes, secundum siderum dispositionem procedunt, ut hoc vel illud proveniat; puta, si geomanticus puncta describat in pulvere, manum eius moveri asserunt secundum caeli virtutem ad hoc quod talis numerus punctorum proveniat, qui sit conveniens dispositioni caelesti; idemque in ceteris similibus dicunt. Et sic secundum ea quae proveniunt ex huiusmodi actibus, dicunt futura posse praenosci, secundum quod procedunt ex virtute caelestium corporum, ex quibus humanos eventus disponi existimant.

Et sic secundum hanc opinionem sors divinatoria locum habet, per quam considerantur futuri eventus: et per consequens consultoria, quae dependet ex consideratione futurorum eventuum. Divisoria etiam sors locum habebit non solum quantum ad hoc quod rerum divisio fortunae relinquatur, sed etiam quantum ad hoc ut sic possideantur sicut dispositio caelestis requirit.

Et quia non solum actus humanos, sed etiam ceterorum animalium motus, atque omnium naturalium corporum, sideribus dicunt esse subiectos; secundum praedictam rationem dicunt, per auguria, et alios praedictos inquisitionis modos, ad idem genus pertinentes, posse futura praenosci, in quantum hos motus vel dispositiones ex virtute siderum dicunt procedere: unde huiusmodi nominant stellas secundas, quia in his impressio quaedam apparet caelestium corporum.

Et quia homo dormiens non habet perfectum rationis usum, sed secundum imaginationem movetur, ex praedicta etiam causa dicunt somnia vim divinationis habere, in quantum scilicet motus phantasmatum quae apparent in somniis, ex corporum caelestium dispositione procedunt.

Sed et haec opinio expressam continet falsitatem. Non enim est possibile quod caelestia corpora in aliquid incorporeum imprimant, quia quodlibet incorporeum est virtuosius et nobilius quolibet corpore. Intellectus autem humanus neque est corpus neque virtus corporis organici, ut Aristoteles probat; alioquin non posset omnium corporum naturas cognoscere, sicut oculus non posset videre omnes colores, si pupilla esset aliquo colore affecta.

Impossibile est ergo quod corpus caeleste imprimat in intellectum humanum.

Voluntas autem in intellectiva parte est, et movetur a bono per intellectum apprehenso: unde pari ratione corpora caelestia in eam imprimere non possunt. Omnes autem humani actus principaliter ex intellectu et voluntate procedunt. Non possunt igitur per certitudinem futuri hominum actus praenosci per inspectionem caelestium corporum; et multo minus per inspectionem quorumcumque aliorum quae ab eis moventur, puta per garritum avium, descriptionem punctorum, et per alia supradicta.

Manifestum est autem quod humanarum rerum eventus plurimi ex actibus humanis dependent: unde nec eventus humanarum rerum per praedicta possunt praenosci.

In quantum autem humanarum rerum eventus dependent ex aliquibus corporeis causis, sicut abundantia frugum ex siccitate aeris vel pluviarum descensu, nihil prohibet eos ex inspectione stellarum posse praenosci, et per consequens ex consideratione aliorum corporalium, quae dispositionem stellarum sequuntur, quia, sicut Augustinus dicit in V de civitate Dei, non usquequaque absurde dici potest, ad solas corporum differentias afflatus quosdam valere sidereos, sicut solaribus accessibus et recessibus. Videmus etiam ipsius anni tempora variari, et lunaribus incrementis atque decrementis augeri aut minui quaedam genera rerum: unde et nautae ex consideratione stellarum et motu animalium praenoscut ventos et tempestates futuras.

Nec tamen erit de sortibus similis ratio, quia per sortes non solum de actibus humanis inquiritur, sed etiam per humanos actus inquisitio ipsa procedit: unde non potest dici quod ipsa projectio sortium, corporum caelestium dispositionem ex necessitate sequatur.

Quia tamen ad actus humanos non solum concurrunt voluntas et intellectus, quae impressioni siderum non subduntur, sed etiam sensitiva pars animae, quae in eo quod corporali utitur organo, necesse est quod corporibus caelestibus subiiciatur: potest dici, quod ex dispositione caelestium corporum aliqua inclinatio fit in nobis ad haec vel illa faciendam, in quantum scilicet ad hoc inducimur per imaginariam apprehensionem, et per appetitus sensitivi passiones, scilicet iram, timorem et alia huiusmodi, ad quae homo est magis vel minus dispositus secundum corporalem complexionem, quae subditur dispositioni stellarum.

Quia tamen homo per intellectum et voluntatem, imaginationis phantasmata et sensibilis appetitus passiones reprimere potest, ex stellarum dispositione nulla necessitas inducitur homini ad agendum, sed quaedam inclinatio sola, quam sapientes moderando refrenant. Propter quod et Ptolomaeus dicit in centilogio, quod sapiens homo dominatur astris, id est inclinationi quae ex astrorum dispositione relinquuntur.

Stulti vero omnino secundum eam aguntur, quasi ratione non utentes: in quo parum discordant a bestiis, secundum illud Psal. XLVIII, 13: homo, cum in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis. Et quia stultorum secundum Salomonem infinitus est numerus, in paucis autem perfecte ratio dominatur, ut in pluribus hominum inclinationes caelestium corporum sortiuntur effectum. Et propter hoc quandoque astrologi ex inspectione stellarum vera praenuntiant, praecipue circa communes eventus, quamvis in particularibus frequenter deficiant propter rationem, quae corporibus caelestibus non est subiecta: unde et in protractione punctorum geomantiae, actores hoc observandum putant, ut ille qui protrahit puncta, absque praemeditatione rationis procedat; et ille qui consultat, quasi interiori sollicitudine instigatus interroget, non quasi ex deliberatione rationis: quod etiam in omnibus talibus consultationibus dicunt esse observandum.

Quamvis autem secundum praedictum inclinationis modum, caelestia corpora disponant ad aliquos actus humanos necessitatem non imponendo, non tamen ad omnes eventus humanos talis inclinatio se potest extendere. Corpora enim caelestia naturaliter agunt. Est autem hoc naturae proprium ut ad unum aliquid tendat, sicut et actio rei naturalis ab uno procedit principio, scilicet a propria forma rei, quae est naturalis actionis principium.

Intellectus vero agit per formas mente conceptas, quae in eodem possunt multiplicari: et ideo potestates rationales non determinantur ad unum, sed se habent ad multa. Ea vero quae in humanis eventibus casualiter accidunt, per accidens sunt, puta quod homo fodiens sepulcrum, inveniatur thesaurum. Quod vero per accidens est, non est unum. Unde nullum agens naturale inclinare potest ad id quod per accidens evenit. Posset igitur esse in homine aliqua inclinatio naturalis ut sepulcrum foderet, quia hoc aliquid unum est, et similiter ad hoc quod thesaurum quaereret; sed hoc quod fodienti sepulcrum thesaurus occurrat, non potest causam naturalem habere.

Non igitur etiam per modum inclinationis ad omnes humanos eventus secundum praedictam opinionem sortium inquisitio efficax esse potest. Sed intellectus potest accipere ut unum quod contingit per accidens, ex multis unam compositionem formando: et ideo nihil prohibet aliqua quae per accidens evenire videntur, ab aliquo intellectu esse praedeterminata; puta, si quis lapidem in via ponat, ut qui ab eo mittitur, impingens cadat; casus quidem euntis per accidens est secundum eius propositum; est autem dispositum per intellectum alterius eum mittentis.

Et secundum hunc modum alii dicunt, quod ea quae in humanis eventibus secundum nos videntur esse fortuita, ab aliquo superiori intellectu ordinantur. Supremus autem intellectus Deus est, qui sicut sua sapientia universa produxit in esse, ita etiam eadem sapientia conservat et movet omnia dirigens in debitum finem, secundum illud Sap. VIII, I: attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.

Divina autem dispositione non solum moventur corpora, sed etiam hominum mentes ad proprias actiones. A Deo enim illuminatur intellectus humanus ad veritatem cognoscendam, unde Psalmista petebat: illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in mortem. Eius virtute moventur hominum voluntates ad desiderandum et agendum, secundum illud apostoli ad Phil. II, 13: Deus est qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate. Et quia intellectus et voluntas sunt propria principia actuum humanorum, consequens est quod humani actus subdantur dispositioni divinae, secundum illud Isai. XXVI, 12: omnia opera nostra operatus est in nobis.

Quia igitur et humani actus et exteriorum rerum motus providentiae divinae subduntur, quid unicuique accidere debeat, ex divina dispositione procedit, per quam quidam sui propositi debitum finem assequuntur, unde Psalmista petebat: dirige me in veritate tua.

Et interdum etiam homines in aliquod bonum dispositione divina inducuntur praeter eorum propositum, unde et apostolus dicebat ad Ephes. III, 20 quod Deus potens est facere omnia superabundanter quam petimus aut intelligimus.

Similiter etiam ex divina dispositione procedit quod homines deficiunt a suo proposito, secundum illud iob V, 12: qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod coeperant.

Interdum etiam ex divina dispositione deiciuntur aliqui in adversa, quae nec timere potuerunt, secundum illud Isai. XXIII, V, 7: ducent eam longe pedes sui ad peregrinandum.

Quis cogitavit hoc super tyrum quondam coronatam? et postea subditur: Dominus exercituum hoc cogitavit. Et inde est quod dicitur Ier. X, 23: scio, Domine, quia non est hominis via eius, nec viri est ut ambulet et dirigat gressus suos.

Ex his ergo patet quod humanarum rerum eventus non subduntur totaliter dispositioni humanae, sed dispositioni divinae: ex qua contingit quod quidam ad ampliora bona perveniant quam excogitare potuissent, qui dicuntur bene fortunati; quidam vero ab his quae prudenter disponunt, deficiunt, et ad inopinata mala deveniunt, qui infortunati dicuntur.

Hoc autem non solum auctoritate divina firmatur, sed etiam ex sententiis Philosophorum patet. Aristoteles enim in lib.

De bona fortuna sic dicit: rationis principium non ratio, sed aliquid melius. Quid igitur erit melius scientia et intellectu, nisi Deus? et propter hoc bene fortunati vocantur qui si impetum faciant, dirigunt sine ratione existentes: habent enim principium tale quod melius intellectu et consilio.

Sic igitur secundum praedeterminata ex divina dispositione inquisitio sortium efficaciam potest habere, in quantum et eventus exteriorum rerum divinae dispositioni subiicitur, et per ipsam humani actus diriguntur. Et sic potest contingere, Deo faciente, ut humani actus talem sortiantur effectum sive processum qui competat exteriorum rerum eventibus: unde dicitur Prov. XVI, 33: sortes mittuntur in sinu, sed a Domino temperantur. Et Dionysius dicit, V cap. Ecclesiasticae hierar., de divina sorte quae super matthiam divinitus cecidit: alii quidem alia dixerunt non religiose sicut arbitror; meam autem et ipse intentionem dicam.

Videntur enim mihi eloquia sortem nominare thearchicum, idest divinum, quoddam donum demonstrans illi hierarchico choro, idest apostolico, a divina electione susceptum.

Per quod datur intelligi, ad sortem pertinere cum ex dono Dei per certum effectum humanorum actuum declaratur hominibus quid divina dispositio habeat vel in rebus dividendis, quod pertinet ad divisoriam sortem; vel in rebus agendis, quod pertinet ad consultoriam; vel in futuris praenoscentis, quod pertinet ad divinatoriam sortem.

Considerandum tamen, quod divina dispositio quorundam spirituum ministerio impletur, secundum illud psalm.: benedicite Domino omnes Angeli eius: et postea subditur: ministri eius qui facitis voluntatem eius: unde eorum operatio in omnibus divinae dispositioni concordat; et sic de his quae per eos aguntur, idem est iudicium, et de his quae aguntur dispositione divina.

Sunt tamen quidam deceptores spiritus, quos Daemones nominamus, qui, quamvis, quantum in ipsis est, dispositioni divinae renitentur, utitur tamen Deus eis ad suae dispositionis impletionem, sicut et malis hominibus utitur ad implendum suae propositum voluntatis, ut patet in tyrannis, quorum nequitia usus est ad coronas martyribus fabricandas.

Huiusmodi autem immundi et fallaces spiritus ambiunt honorem divinitatis sibi ab hominibus deferendum, et ideo illis rebus se ingerunt quae ad Deum pertinere videntur, ut divinitatis honor eis ab hominibus deceptis exhibeatur. Et inde est quod imaginibus quas a principio fecerunt homines ex inordinato affectu ad mortuos, Daemones se indiderunt, in quibus responsa dabant, ut ex hoc divinum sibi honorem conquirent.

Similiter autem cum per sortes vel quolibet alio modo homines praeter debitum ordinem occulta exquirunt, ingerunt se Daemones, ut divinationis praetextu homines in errorem inducant, unde Augustinus dicit in II super Gen. Ad litteram, de mathematicis loquens, qui per astra futuros eventus praenuntiant, fatendum est, inquit, quando ab istis vera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dici, quem nescientes humanae mentes patiuntur: quod cum ad decipiendos homines fit, spirituum immundorum et seductorum operatio est: et in II de doctrina christiana dicit, omnia huiusmodi divinationum genera ad pacta quaedam cum Daemonibus inita pertinere. Et ab hoc non discordat sententia maximi valerii, qui dicit quod hominum observatio aliquo contractu religionis innexa est, quoniam non fortuito motu, sed divina providentia constare creditur.

Patet igitur ex praemissis, unde sortes efficaciam habeant.

|+5 Capitulus 5: In quo ostenditur utrum sortibus liceat uti.

His igitur visis, de facili patet utrum sortibus liceat uti. Et primo quidem manifestum est quod nulli christiano licet cum Daemonibus aliquod societatis pactum habere. Dicit enim apostolus I ad cor. X, 20: nolo vos socios fieri Daemoniorum: ad quam societatem pertinent non solum manifestae Daemonum invocationes, quibus nigromantici utuntur, sed etiam quaecumque occulta pacta cum Daemonibus inita. Et ideo Augustinus in II de doctrina christiana, praemissis diversis superstitiosis hominum observationibus subdit: omnes artes huiusmodi vel nugatoriae vel noxiae superstitionis ex quadam pestifera societate hominum et Daemonum, quasi pacta infidelis et dolosae amicitiae constituta, penitus sunt repudianda et fugienda christiano.

Unde et Deut. XVIII, 10-11 dicitur: non inveniatur in te qui lustret filium suum aut filiam, ducens per ignem; aut qui ariolos sciscitetur, et observet somnia atque auguria; ne sit maleficus neque incantator, nec Pythones consulat, neque quaerat a mortuis veritatem.

Sed adhuc dubitatio restat, quae sint dicendae superstitiosae inquisitiones sortium, vel quarumcumque divinationum, per quas pacta cum Daemonibus contrahantur.

Cuius quidem dubitationis solutio haberi potest ex praemissis Augustini verbis, si subtiliter discutiantur. Dixit enim per artes nugatoriae vel noxiae superstitionis pacta cum Daemonibus fieri. Noxia autem superstitio dicitur quae aliquid manifeste illicitum continet; sicut invocationes et sacrificia Daemonum, vel quaecumque huiusmodi. Nugatorium autem dicitur quando quis utitur re aliqua ad quod virtus eius extendi non potest: hoc enim in vanum fieri videtur. Vana vero nugatoria dicimus: puta si aeger medicinam assumat contra morbum quem potest sanare, non est superstitiosa nugatio: sed si quis collo alliget quaedam quae omnino ad rem non pertinent, etiam secundum sententiam medicorum hoc ad nugatoriam superstitionem pertinere videtur: et simile est, cum vestis a soricibus roditur, plus timere suspicionem mali futuri quam praesens damnum dolere: et multa exempla huiusmodi Augustinus ponit ibidem.

Ad quae autem virtus sortium se possit extendere, haberi potest ex praemissis.

Ostensum est enim quod caelestium corporum virtus extendit se ad corporales effectus, non autem ad immutandum liberum arbitrium; unde si quis astrologum consulat utrum sit aestas futura pluviosa vel sicca, non est nugatoria consultatio, sicut esset si quis eum consuleret utrum sibi fodienti sepulcrum thesaurus occurrat, vel quid sibi interroganti alius sit responsurus: unde talis consultatio ad societatem Daemonum pertinet, qui inordinatis hominum motibus se immiscent.

Idem quoque est in augurio observandum.

Si quis enim cornicula frequenter crocitate mox futuram praenuntiet pluviam, non est nugatoriae superstitionis: moventur enim animalia quodam naturali instinctu ex impressione caelestium corporum secundum dispositionem aeris ad temporis cognitionem, secundum quod est necessarium naturae ipsorum, secundum illud Ierem. VIII, 7: milvus in caelo cognovit tempus suum; turtur et hirundo et ciconia custodierunt tempus adventus sui.

Similiter etiam si quis ex subito volatu avium denuntiet ibi latere insidias, unde aves volando recesserunt, non est superstitio, sed humana industria. Si vero per motum vel garrum avium de humanis actibus praenuntietur aliquid, superstitiosum est.

Simile etiam est in sortibus et in omnibus similibus observandum, quod quidquid aliquam certam causam potest habere vel naturalem vel humanam vel divinam, superstitiosum non est; sed solum illud nugatorium dicitur et superstitiosum, quod certam causam habere non potest: et hoc ad societatem Daemonum pertinet, qui talibus rebus efficaciam aliquando praestant, ut vanitatibus animos hominum implicent, unde et in Psal. Dicitur: beatus

vir cuius est nomen Domini spes eius, et non respexit in vanitates et insanias falsas. Has igitur sortes sacri canones damnant, quae dum noxia vel nugatoria superstitione fiunt, ad societatem Daemonum pertinent.

Si autem ea quae naturalem vel humanam causam habent, culpa carent, multo magis ea quae divino auxilio innituntur.

Nam ad beatitudinem hominis pertinet, secundum Psalmum, ut nomen Domini sit spes eius: et ideo si per sortium projectionem aliqui divinum requirant iudicium, non est secundum se peccatum. Dicit enim Augustinus super illud psalm.: in manibus tuis sortes meae: sors non est aliquid mali, sed res in humana dubietate divinam indicans voluntatem.

Sciendum tamen, quatuor modis in huiusmodi sortibus peccatum posse contingere. Uno modo, si absque ulla necessitate putet aliquis ad sortes esse recurrendum: hoc enim videtur esse tentare Deum, si quis habet quid faciat ex humana industria, et eo praetermisso putet esse requirendum divinum iudicium. Dicitur enim II Paralip. XX, 12: cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui ut oculos nostros dirigamus ad te.

Secundo, si absque debita reverentia et devotione, etiam in necessitate, sortibus requirat (quis) divinum iudicium: unde beda dicit super actus apostolorum: si qui necessitate aliqua compulsi Deum putant sortibus exemplo apostolorum esse consulendum, videant hoc ipsos apostolos non nisi collecto fratrum coetu et precibus ad Deum fuis egisse.

Tertio, si divina oracula ad humana et terrena negotia convertantur: unde Augustinus dicit ad inquisitiones Ianuarii: hi qui de paginis evangelicis sortes legunt, etsi optandum sit ut id potius faciant quam ad Daemonia consulenda concurrant; tamen ista mihi displicet consuetudo, ad negotia saecularia et ad vitae huius vanitatem divina oracula velle convertere.

Quarto, si id quod est per divinam inspirationem faciendum, aliquis forte velit sorti committere, sicut ad ecclesiasticas dignitates sunt homines promovendi per concordiam electionis, quam spiritus sanctus facit: et ideo illicitum esset in huiusmodi electionibus sorte uti. Faceret enim iniuriam spiritui sancto, qui humanum sensum instruit ad recte iudicandum, secundum illud I ad corinth. II, 15: spiritualis iudicat omnia. Qui autem sorte eligitur, humano iudicio non comprehenditur, ut dicit Ambrosius super Lucam; unde, sicut beda dicit super actus apostolorum, matthias ante Pentecosten ordinatus sorte quaeritur, quasi nondum spiritus sancti plenitudine in ecclesiam effusa; septem autem diaconi postea non sorte, sed discipulorum electione, apostolorum vero oratione et manus impositione sunt ordinati.

Praedicta autem necessitas, in qua licitum est per sortes divinum iudicium implorare, maxime videtur locum habere quantum ad consultoriam sortem: quia et apud antiquos iustos frequenter invenimus aliquos Deum in dubiis negotiis consultasse, sicut legitur I Reg. XXX, 8, quod consuluit David Dominum dicens: persequar an non latrunculos hos et comprehendam eos? potest etiam huiusmodi necessitas ad sortem pertinere divisoriam: quando scilicet contradictiones hominum super rerum divisione aliter sopiri non possunt, nisi per sortes divino iudicio committatur, secundum illud Prov. XVIII, 18: contradictiones comprimit sors, et inter potentes quoque diiudicat.

Nec solum in rerum divisione necessitas divisoriae sortis potest provenire, sed etiam in divisione eorum quae sunt a diversis agenda: unde Augustinus dicit in epistola ad honoratum: si inter Dei ministros sit disceptatio, qui eorum persecutionis tempore maneant, ne fuga omnium; et qui eorum maneant, ne morte omnium deseratur ecclesia: si haec disceptatio aliter non poterit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant et qui fugiant, sorte legendi sunt.

Similiter etiam eadem sortis necessitas imminet, si aliquid dandum occurrat pluribus quod non nisi uni eorum dari possit: unde Augustinus dicit in I de doctrina christiana: si tibi abundaret aliquid quod oporteret dari ei qui non haberet, nec duobus dari potuisset; si tibi occurrerent duo quorum neuter alium vel indigentia, vel erga te aliqua necessitate superaret; nihil iustius faceres quam ut sorte legeres cui dandum esset quod dari utrique non posset.

Et quia terrenae dignitatis officium ad temporalia dispensanda ordinatur, potest etiam licite ad huiusmodi sortes haberi recursus, si aliter electio concors esse non posset: quamvis enim rector quaerendus sit non sorte, sed industria prudens; tolerabilius tamen est sorte saecularem rectorem quaerere quam populum dissensionibus laborare. De rectore vero spirituali est alia ratio, ut supra iam diximus.

Sed in divinatoria sorte praedicta necessitas non multum videtur occurrere, unde et Dominus dicit discipulis: non est vestrum nosse tempora vel momenta quae pater posuit in sua potestate. Si qua tamen futura necessarium est praenoscere sive ad cautelam ecclesiae, sive alicuius singularis personae, haec per spiritum sanctum fidelibus innotescunt: de quo Dominus dicit Ioan. XVI, 13: quae ventura sunt annuntiabit vobis. Unde et de huiusmodi futuris licet per modum consultoriae sortis iudicium divinum requirere; sicut legitur iudicium VI, quod Gedeon quaesivit a Domino si per manus eius populus Israel esset salvandus, petens signum in vellere. Sed quia divisoria sors locum posset habere etiam si res humanae fortuito agerentur, ut supra dictum est, contingit aliquem divisoria sorte uti, non quasi exquirat divinum iudicium, sed quasi committens fortunae: quod maxime videtur in taxillatorio ludo. Hoc autem vitio vanitatis non caret. In tantum igitur nunc de sortibus dictum sit.